

వార్తకి రామాయణం-

కిష్కింధకాండ

30. త్రింశః సర్గః - శరద్వర్ణనమ్

|| శరద్వర్ణనమ్ ||

గుహం ప్రవిష్టే సుగ్రీవే విముక్తే గగనే ఘనైః |

వర్షరాత్రోషితో రామః కామశోకాభిషేడితః || 1 ||

పాండురం గగనం దృష్ట్వా విమలం చంద్రమండలమ్ |

శారదీం రజనీం చైవ దృష్ట్వా జ్యోత్స్నానులేపనామ్ || 2 ||

కామవృత్తం చ సుగ్రీవం నష్టాం చ జనకాత్మజామ్ |

బుద్ధ్యా కాలమతీతం చ ముమోహ పరమాతురః || 3 ||

స తు సంజ్ఞాముపాగమ్య ముహూర్తాంతృతిమాన్ పునః |

మనఃస్థామపి వైదేహీం చింతయామాస రాఘవః || 4 ||

ఆసీనః పర్వతస్యార్గ్రే హేమధాతువిభూషితే |

శారదం గగనం దృష్ట్వా జగామ మనసా ప్రియామ్ || 5 ||

దృష్ట్వా చ విమలం వ్యోమ గతవిద్యుద్భలాహకమ్ |

సారసారవసంఘుష్టం విలలాపార్తయా గిరా || 6 ||

సారసారవసన్నాదైః సారసారవనాదినీ |

యాఽఽశ్రమే రమతే బాలా సాఽద్య తే రమతే కథమ్ || 7 ||

పుష్పితాంశ్చాసనాన్ దృష్ట్వా కాంచనానివ నిర్మలాన్ |

కథం సా రమతే బాలా పశ్యంతీ మామపశ్యతీ || 8 ||

యా పురా కలహంసానాం స్వరేణ కలభాషిణీ |

బుద్ధ్యతే చారుసర్వాంగీ సాఽద్య మే బుద్ధ్యతే కథమ్ || 9 ||

నిఃస్వనం చక్రీవాకానాం నిశమ్య సహచారిణామ్ |

పుండరీకవిశాలాక్షీ కథమేషా భవిష్యతి || 10 ||

సరాంసి సరితో వాపీః కాననాని వనాని చ |

తాం వినా మృగశావాక్షీం చరన్నాద్య సుఖం లభే || 11 ||

అపి తాం మద్వియోగాచ్చ సౌకుమార్యాచ్చ భామినీమ్ |

న దూరం పీడయేత్కామః శరద్గుణనిరంతరః || 12 ||

ఏవమాది నరశ్రేష్ఠో విలలాప నృపాత్మజః |

విహంగ ఇవ సారంగః సలిలం త్రిదశేశ్వరాత్ || 13 ||

వార్తాకి రామాయణం-

కిష్కింధకాండ

30. త్రింశః సర్గః - శరద్యర్ణవమ్

తతశ్చంచూర్య రమ్యేషు ఫలాల్థి గిరిసానుషు |
దదర్శ పర్యుపావృత్తో లక్ష్మీవాన్ లక్ష్మణోఽగ్రజమ్ || 14 ||

తం చింతయా దుఃసహయా పలితం విసంజ్ఞమేకం విజనే మనస్వీ |
బ్రాతుర్విషాదాత్పరితాపదీనః సమీక్ష్య సౌమిత్రిరువాచ రామమ్ || 15 ||

కిమార్య కామస్య వశంగతేన కిమాత్మపౌరుష్యపరాభవేన |
అయం సదా సంప్రియతే సమాధిః కిమత్ర యోగేన నివర్తితేన || 16 ||

క్రియాభియోగం మనసః ప్రసాదం సమాధియోగానుగతం చ కాలమ్ |
సహాయసామర్థ్యమదీనసత్త్వః స్వకర్తృహేతుం చ కురుష్య తాత || 17 ||

న జానకీ మానవవంశనాథ త్వయా సనాథా సులభా పరేణ |
న చాగ్నిచూడాం జ్వలితాముపేత్య న దహ్యతే వీరవరార్థా కశ్చిత్ || 18 ||

సలక్ష్ణం లక్ష్మణమప్రథ్యవ్యం స్వభావజం వాక్యమువాచ రామః |
హితం చ పథ్యం చ నయప్రసక్తం ససామ ధర్మార్థసమాహితం చ || 19 ||

నిఃసంశయం కార్యమవేక్షితవ్యం క్రియావిశేషో హ్యనువర్తితవ్యః |
నను ప్రవృత్తస్య దురాసదస్య కుమార కార్యస్య ఫలం న చింత్యమ్ || 20 ||

అథ పద్మపలాశాక్షీం మైథిలీమనుచింతయన్ |
ఉవాచ లక్ష్మణం రామో ముఖేన పరిశుష్యతా || 21 ||

తర్పయిత్వా సహస్రాక్షః సలిలేన వసుంధరామ్ |
నిర్వర్తయిత్వా సస్యాని కృతకర్మా వ్యవస్థితః || 22 ||

స్నిగ్ధగంభీరనిర్ఘోషాః శైలద్రుమపురోగమాః |
విసృజ్య సలిలం మేఘాః పరిశ్రాంతా నృపాత్మజ || 23 ||

నీలోత్పలదలశ్యామాః శ్యామీకృత్వా దిశో దశ |
విమదా ఇవ మాతంగాః శాంతవేగాః పయోధరాః || 24 ||

జలగర్భా మహావేగాః కుటజార్జునగంధినః |
చరిత్యా విరతాః సౌమ్య వృష్టివాతాః సముద్యతాః || 25 ||

ఘనానాం వారణానాం చ మయూరాణాం చ లక్ష్మణ |
నాదః ప్రస్తవణానాం చ ప్రశాంతః సహసాఽనఘ || 26 ||

అభివృష్టా మహామేఘైర్నిర్మలాశ్చిత్రసానవః |
అనులిప్తా ఇవాభాంతి గిరయశ్చిత్రదీప్తిభిః || 27 ||

వాల్మీకి రామాయణం-

కిష్కింధకాండ

30. త్రింశః సర్గః - శరద్యర్ణవమ్

దర్శయంతి శరన్నద్యః పులినాని శనైః శనైః |
 నవసంగమసవ్రీడా జఘనానీవ యోషితః || 28 ||

శాఖాసు సప్తచ్ఛదపాదపానాం ప్రభాసు తారార్కనిశాకరాణామ్ |
 లీలాసు చైవోత్తమవారణానాం శ్రియం విభజ్యాద్య శరత్ప్రవృత్తా || 29 ||

సంప్రత్యనేకాశ్రయచిత్రశోభా లక్ష్మీః శరత్కాలగుణోపనీతా |
 సూర్యాగ్రహస్తప్రతిబోధితేషు పద్మాకరేష్యభ్యధికం విభాతి || 30 ||

సప్తచ్ఛదానాం కుసుమోపగంధీ షట్పాదబృందైరనుగీయమానః |
 మత్తద్విపానాం పవనోఽనుసారీ దర్శం వనేష్యభ్యధికం కరోతి || 31 ||

అభ్యాగతైశ్చారువిశాలపక్షైః సరః ప్రియైః పద్మరజోవకీర్ణైః |
 మహానదీనాం పులినోపయాతైః క్రీడంతి హంసాః సహా చక్రవాకైః || 32 ||

మదపుగల్భేషు చ వారణేషు గవాం సమూహేషు చ దర్శితేషు |
 ప్రసన్నతోయాసు చ నిమ్మగాసు విభాతి లక్ష్మీర్బహుధా విభక్తా || 33 ||

నభః సమీక్ష్ణాంబుధరైర్విముక్తం విముక్తబర్హాభరణా వనేషు |
 ప్రియాస్యసక్తా వినివృత్తశోభా గతోత్సవా ధ్యానపరా మయూరాః || 34 ||

మనోజ్ఞగంధైః ప్రియకైరనల్పైః పుష్పాతిభారావనతాగ్రశాఖైః |
 సువర్ణగారైర్మయనాభిరామై రుద్ధ్యోతితానీవ వనాంతరాణి || 35 ||

ప్రియాన్వితానాం నలినీప్రియాణాం వనే రతానాం కుసుమోద్ధతానామ్ |
 మదోత్కటానాం మదలాలసానాం గజోత్తమానాం గతయోఽద్య మందాః || 36 ||

వృభ్రం నభః శస్త్రవిధౌతవర్ణం కృశప్రవాహాని నదీజలాని |
 కల్హారశీతాః పవనాః ప్రవాంతి తమోవిముక్తాశ్చ దిశః ప్రకాశాః || 37 ||

సూర్యాతపక్రామణనష్టపంకా భూమిశ్చిరోద్ధాటితసాంద్రరేణుః |
 అన్యోన్యవైరేణ సమాయుతానా ముద్యోగకాలోఽద్య నరాధిపానామ్ || 38 ||

శరద్గుణాప్యాయితరూపశోభాః ప్రహర్షితాః పాంసుసముక్తితాంగాః |
 మదోత్కటాః సంప్రతి యుద్ధలుభ్నా వృషా గవాం మధ్యగతా నదంతి || 39 ||

సమన్తథం తీవ్రగతానురాగాః కులాన్వితా మందగతిం కరిణ్యః |
 మదాన్వితం సంపలివార్య యాంతం వనేషు భర్తారమనుప్రయాంతి || 40 ||

త్యక్త్వా వరాణ్యాత్మవిభూషణాని బర్హాణి తీరోపగతా నదీనామ్ |
 నిర్భర్తృమానా ఇవ సారసౌఘైః ప్రయాంతి దీనా విమదా మయూరాః || 41 ||

వాల్మీకి రామాయణం-

కిష్కింధకాండ

30. త్రింశః సర్గః - శరద్యర్ణనమ్

విత్రాస్య కారండవచక్రవాకా న్నహారవైర్భిన్నకటా గజేంద్రాః |
 సరఃసు బద్ధాంబుజభూషణేషు విక్షోభ్య విక్షోభ్య జలం పిబంతి || 42 ||
 వ్యపేతపంకాసు సవాలుకాసు ప్రసన్నతోయాసు సగోకులాసు |
 ససారసా రావవినాదితాసు నదీషు హృష్టా నిపతంతి హంసాః || 43 ||
 నదీఘనప్రస్తవణోదకానా మతిప్రవృద్ధానిలబర్హిణానామ్ |
 ప్లవంగమానాం చ గతోత్సవనానాం ద్రుతం రవాః సంప్రతి సంప్రనప్తాః || 44 ||
 అనేకవర్ణాః సువినప్తకాయా నవోదితేష్వంబుధరేషు నప్తాః |
 క్షుధార్లితా ఘోరవిషా బిలేభ్య శ్చిరోషితా విప్రసరంతి సర్పాః || 45 ||
 చంచచ్చంద్రకరస్పర్శహర్షోన్మీలితతారకా |
 అహో రాగవతీ సంధ్యా జహతి స్వయమంబరమ్ || 46 ||
 రాత్రిః శశాంకోదితసామ్యవక్త్రా తారాగణోన్మీలితచారునేత్రా |
 జ్యోత్స్నాంశుకప్రావరణా విభాతి నారీవ శుక్లాంశుకసంవృతాంగీ || 47 ||
 విపక్వశాలిప్రసవాని భుక్త్వా ప్రహర్షితా సారసచారుపంక్తిః |
 నభః సమాక్రామతి శీఘ్రవేగా వాతావధూతా గ్రభితేవ మాలా || 48 ||
 సుప్తైకహంసం కుముదైరుపేతం మహాహృదస్థం సలిలం విభాతి |
 ఘనైర్విముక్తం నిశి పూర్ణచంద్రం తారాగణాకీర్ణమివాంతరిక్షమ్ || 49 ||
 ప్రకీర్ణహంసాకులమేఖలనాం ప్రబుద్ధపద్మోత్పలమాలినీనామ్ |
 వాప్యత్తమానామధికాఽద్య లక్ష్మీ ర్వరాంగనానామివ భూషితానామ్ || 50 ||
 వేణుస్వనవ్యంజితతూర్యమిశ్రః ప్రత్యూషకాలానిలసంప్రవృద్ధః |
 సమ్మూర్భితో గహ్వరగోవృషాణా మనోన్యమాపూరయతీవ శబ్దః || 51 ||
 నవైర్మదీనాం కుసుమప్రభాసై ర్వాధూయమానైర్మదుమారుతేన |
 ధౌతామలక్ష్ణామపటప్రకాశైః కూలాని కాశైరుపశోభితాని || 52 ||
 వనప్రచండా మధుషాసశౌండాః ప్రియాన్వితాః షట్పరణాః ప్రహృష్టాః |
 వనేషు మత్తాః పవనానుయాత్రాం కుర్వంతి పద్మాసనరేణుగౌరాః || 53 ||
 జలం ప్రసన్నం కుముదం ప్రభాసం క్రౌంచస్వనః శాలివనం విపక్యమ్ |
 మృదుశ్చ వాయుర్విమలశ్చ చంద్రః శంసంతి వర్షవృషనీతకాలమ్ || 54 ||
 మీనోపసందర్శితమేఖలనాం నదీవధూనాం గతయోఽద్య మందాః |
 కాంతోపభుక్తాలసగామినీనాం ప్రభాతకాలేష్పివ కామినీనామ్ || 55 ||

వాల్మీకి రామాయణం-

కిష్కింధకాండ

30. త్రింశః సర్గః - శరద్వర్ణనమ్

సచక్రవాకాని సశైవలాని కాశైర్దుకూలైరివ సంవృతాని |
 సపత్రలేఖాని సరోచనాని వధూముఖానీవ నదీముఖాని || 56 ||

ప్రపుల్లబాణాసనచిత్రతేషు ప్రహృష్టషట్పాదనికూజితేషు |
 గృహీతచాపాద్యతచండదండః ప్రచండచారోఽద్య వనేషు కామః || 57 ||

లోకం సువృష్ట్యా పరితోషయిత్వా నదీస్తటాకాని చ పూరయిత్వా |
 నిష్పన్నసస్యాం వసుధాం చ కృత్వా త్యక్త్వా నభస్తోయధరాః ప్రనష్టాః || 58 ||

ప్రసన్నసలిలాః సౌమ్య కురలీభిర్వినాదితాః |
 చక్రవాకగణాకీర్ణా విభాంతి సలిలాశయాః || 59 ||

అసనాః సప్తవర్ణాశ్చ కోవిదారాశ్చ పుష్పితాః |
 దృశ్యంతే బంధుజీవాశ్చ శ్యామాశ్చ గిరిసానుషు || 60 ||

హంససారసచక్రాహ్వాః కురరైశ్చ సమంతతః |
 పులినాన్యవకీర్ణాని నదీనాం పశ్య లక్ష్మణ || 61 ||

అన్యోన్యం బద్ధవైరాణాం జిగీషూణాం నృపాత్మజ |
 ఉద్యోగసమయః సౌమ్య పార్థివానాముపస్థితః || 62 ||

ఇయం సా ప్రథమా యాత్రా పార్థివానాం నృపాత్మజ |
 న చ పశ్యామి సుగ్రీవముద్యోగం వా తథావిధమ్ || 63 ||

చత్వారో వార్షికా మాసా గతా వర్షశతోపమాః |
 మమ శోకాభిభూతస్య సౌమ్య సీతామపశ్యతః || 64 ||

చక్రవాకీవ భర్తారం పృష్ఠతోఽనుగతా వనమ్ |
 విషమం దండకారణ్యముద్యానమివ చాంగనా || 65 ||

ప్రియావిహీనే దుఃఖార్తే హృతరాజ్యే వివాసితే |
 కృపాం న కురుతే రాజా సుగ్రీవో మయి లక్ష్మణ || 66 ||

అనాథో హృతరాజ్యోఽయం రావణేన చ ధర్షితః |
 దీనో దూరగృహః కామీ మాం చైవ శరణం గతః || 67 ||

ఇత్యేతైః కారణైః సౌమ్య సుగ్రీవస్య దురాత్మనః |
 అహం వానరరాజస్య పరిభూతః పరంతప || 68 ||

స కాలం పరిసంఖ్యాయ సీతాయాః పరిమార్గణే |
 కృతార్థః సమయం కృత్వా దుర్మతిర్నావబుద్ధ్యతే || 69 ||

వాల్మీకి రామాయణం-

కిష్కింధకాండ

30. త్రింశః సర్గః - శరద్యర్ణవమ్

స కిష్కింధాం ప్రవిశ్య త్వం బ్రూహి వానరపుంగవమ్ |
మూర్ధం గ్రామ్యసుఖే సక్తం సుగ్రీవం వచనాన్తమ || 70 ||

అర్థినాముపపన్నానాం పూర్వం చాప్యపకారిణామ్ |
ఆశాం సంశ్రుత్య యో హంతి స లోకే పురుషోధమః || 71 ||

శుభం వా యది వా పాపం యో హి వాక్యముదీరితమ్ |
సత్యేన పరిగృహ్ణాతి స వీరః పురుషోత్తమః || 72 ||

కృతార్థా హ్యకృతార్థానాం మిత్రాణాం న భవంతి యే |
తాన్ మృతానపి క్రవ్యాదాః కృతఘ్నాన్శ్చపభుంజతే || 73 ||

నూనం కాంచనపృష్ఠస్య వికృష్ఠస్య మయా రణే |
ద్రష్టుమిచ్ఛతి చాపస్య రూపం విద్యుద్గణోపమమ్ || 74 ||

ఘోరం జ్యోతలనిర్దోషం క్రుద్ధస్య మమ సంయుగే |
నిర్దోషమివ వజ్రస్య పునః సంశ్రోతుమిచ్ఛతి || 75 ||

కామమేవం గతేఽప్యస్య పరిజ్ఞాతే పరాక్రమే |
త్వత్సహాయస్య మే వీర న చింతా స్యాన్మృషాత్కజ || 76 ||

యదర్థమయమారంభః కృతః పరపురంజయ |
సమయం నాభిజానాతి కృతార్థః ప్లవగేశ్వరః || 77 ||

వర్షాసమయకాలం తు ప్రతిజ్ఞాయ హరీశ్వరః |
వ్యతీతాంశ్చతురో మాసాన్ విహరన్నావబుధ్యతే || 78 ||

సామాత్యపరిషత్ క్రీడన్ పానమేవోపసేవతే |
శోకదీనేషు నాస్త్వాసు సుగ్రీవః కురుతే దయామ్ || 79 ||

ఉచ్యతాం గచ్ఛ సుగ్రీవస్త్వయా వత్స మహాబల |
మమ రోషస్య యద్రూపం బ్రూయాశ్చైనమిదం వచః || 80 ||

న చ సంకుచితః పంథా యేన వాలీ హతో గతః |
సమయే తిష్ఠ సుగ్రీవ మా వాలిపథమన్యగాః || 81 ||

ఏక ఏవ రణే వాలీ శరేణ నిహతో మయా |
త్వాం తు సత్యాదతిక్రాంతం హనిష్యామి సబాంధవమ్ || 82 ||

తదేవం విహితే కార్యే యద్ధితం పురుషర్షభ |
తత్తద్బ్రూహి నరశ్రేష్ఠ త్వర కాలవ్యతిక్రమః || 83 ||

వాల్మీకి రామాయణం-

కిష్కింధకాండ

30. త్రింశః సర్గః - శరద్యర్ణవమ్

కురుష్య సత్యం మయి వానరేశ్వర ప్రతిశ్రుతం ధర్మమవేక్ష్య శాశ్వతమ్ |
మా వాలినం ప్రేత్య గతో యమక్షయం త్వమద్య పశ్యేర్మమ చోదితైః శరైః || 84 ||

స పూర్వజం తీవ్రవివృద్ధకోపం లాలప్యమానం ప్రసమీక్ష్య దీనమ్ |
చకార తీవ్రం మతిముగ్ధతేజా హరీశ్వరే మానవవంశనాథః || 85 ||

ఇత్యార్థే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కింధాకాండే త్రింశః
సర్గః || 30 ||

www.sanatanadharm.com